

7. Отич О. Українське народне мистецтво у формуванні ідеалу особистості майбутнього педагога / О. Отич // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 5. – С. 55.
8. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти : посіб. для вчит. і методистів почат. навчання / О. Я. Савченко. – [2-ге вид., доповн., переробл.]. – К. : Богданова А. М., 2009. – 226 с.
9. Сучасна школа України: етнопедагогічна проєкція теорії й практики : [моногр.] / за ред. проф. Н. Лисенко. – К. : Слово, 2013. – 336 с.

References:

1. Andrushchenko V. P. *Rozdumy pro osvitu : Statti, narysy, intervii*, Kyiv, Znannia Ukrainy, 2005, 804 p.
2. Bitianova M. *Dytyna u shkoli : tekhnolohii rozvytku*, Kyiv, Hlavnuk, 2007, 121 p.
3. Gumilyov L. N. *E'tnogenez i biosfera Zemli, Bobakho V. A., Levkova S. Y. Programma bazovogo kursa, xrestomatiya, slovar' terminov*, Moscow, Fiar-Press, 2000, pp. 271–291.
4. *E'tnolohiia : navch. posib.*, Lviv, Svitoch, 2004, 624 p.
5. Ivaniuk H. *Spetsyficni chynnyky vplyvu na rozvytok osobystosti uchnia v osvitnomu seredovyshechi silskoi shkoly, Ridna shkola*, 2006, № 5, pp. 28–30.
6. *Kontseptsiiia zahalnoi serednoi osvity (12-richna shkola)*, Normatyvno-pravove zabezpechennia osvity, Kharkiv, Osnova, 2004, Part 1, pp. 108–128.
7. Otych O. *Ukrainske narodne mystetstvo u formuvanni idealu osobystosti maibutnoho pedahoha, Pedahohika i psykholohiia profesynoi osvity*, 2005, № 5, p. 55.
8. Savchenko O. Ya. *Vykhovnyi potentsial pochatkovoї osvity : posib. dlia vchyt. i metodystiv pochat. Navchannia*, Kyiv, Bohdanova A. M., 2009, 226 p.
9. *Suchasna shkola Ukrayiny: etnopedahohichna proektsiya teoriyi u praktyky: monohrafiya, za red. prof. N. Lysenko*, Kyiv, Slovo, 2013, 336 p.

Summary

Liudmyla Vroda

Influence of Ethnoeducational Space of Educational Establishment to the Training of the Future Music Teacher

This article addresses some aspects of creation of ethnic educational environment of the educational establishment in the process of preparation of the future teachers of music. Educative environment of general educational institution is studied as natural and socio-cultural environment of the personality, the goals and purpose of which are in forming of national conscious patriot of the motherland, able to teach the students best human features. The opportunities of ethnic educational environment of educational establishments to exploit widely the potential of ethno pedagogy not only in compulsory educational programs, but also in extracurricular activities, special courses have been grounded. The attention is accentuated on the study of ethnology and professionally directed subjects and inclusion of students into the created ethnic environment through pedagogical, and artistic-creative activities.

Key words: *ethnic education, ethnic educational environment of educational establishment, personality of the future teacher of music, Ukrainian music folklore.*

Дата надходження статті: «30» січня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «25» лютого 2015 р.

УДК 373.3.001.53(477)«1975/1982»(045)

ТЕТЯНА ГАВРИЛЕНКО,

*кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
(м.Київ)*

Експериментальні дослідження українських учених у галузі початкової освіти: класи вирівнювання (1975–1982 рр.)

У статті розкрито організаційно-процесуальні та результативні аспекти експериментального дослідження у галузі початкової освіти, здійснюване українськими вченими в 1975–1982 рр., метою якого стала перевірка доцільності й ефективності функціонування класів вирівнювання як форми подолання шкільної неуспішності молодших школярів. Зауважено, що важливу роль у проектуванні, організації та проведенні цього дослідження відіграли наукові співробітники науково-дослідних інститутів педагогіки та психології УРСР (М.В.Богданович, Ю.З.Гільбух, А.П.Коваль, Г.Ф.Кумаріна, Н.Ф.Скрипченко та ін.). З'ясовано, що подолати відставання у знаннях і розвитку учнів дозволяли особливі організаційні та психолого-педагогічні умови, а саме: зменшення наповнюваності класів, функціонування при класах груп подовженого дня, уповільнений темп навчання, адаптація структури уроку до пізнавальних можливостей учнів, відсутність додаткових занять, оцінювання лише досягнень школярів, залучення до викладання висококваліфікованих, спеціально підготовлених учителів, культивування спокійної доброзичливої атмосфери тощо. Установлено, що важливим фактором ефективної роботи класів вирівнювання був відносно однорідний склад учнів. Виявлено, що результати тривалого експериментального дослідження засвідчили високу ефективність нової форми навчання у

попередженні й подоланні відставання та неуспішності учнів початкових класів. Тому з 1983 р. вони набули масового поширення в шкільній практиці УРСР.

Ключові слова: початкова освіта, експериментальне дослідження, українські вчені, класи вирівнювання, невстигаючі учні, індивідуалізація навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Динамізм сучасних суспільних перетворень в Україні супроводжується реформуванням освітньої галузі, зокрема загальної середньої освіти. Одним із пріоритетних векторів цього процесу є диференціація навчання; забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку школярів з урахуванням їхніх особистісних потреб, інтересів і здібностей, на чому акцентовано у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [7]. Задля реалізації цього завдання здійснюється підтримка обдарованих учнів, створюються умови для розвитку їхніх здібностей і обдарувань. Водночас окремої уваги потребує категорія школярів, які, внаслідок різних причин, мають труднощі в навчанні. Особливо важливо надати допомогу таким учням ще на етапі здобуття початкової освіти, оскільки саме в цей час закладається фундамент загальнонавчальних і соціальних компетентностей, необхідних для подальшого успішного навчання та самореалізації особистості; формується бажання і вміння учитися.

У цьому зв'язку закономірним виявляється звернення до вітчизняного історико-педагогічного досвіду, зокрема періоду другої половини 70-х – першої половини 80-х рр. ХХ ст., коли в Українській РСР (далі – УРСР) відбувався активний пошук, експериментування й упровадження нових форм диференціації та індивідуалізації навчання учнів початкових класів, насамперед тих, які мали проблеми в навчанні. Однією із таких форм були класи вирівнювання.

Аналіз досліджень і публікацій... Історіографічний пошук показав, що питання організації та діяльності експериментальних класів вирівнювання у другій половині 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст. висвітлено у працях учених, які брали безпосередню участь у проведенні цього дослідження: М.В.Богданович, Ю.З.Гільбух, Г.Ф.Кумаріна, Н.Ф.Скрипченко та ін. Деякі аспекти функціонування класів вирівнювання в контексті диференціації та індивідуалізації навчання в УРСР знайшли відображення у наукових розвідках сучасних істориків педагогіки Л.Д.Березівської, Л.С.Бондар, Т.В.Вожегової та ін.

Формулювання цілей статті... Мета пропонованої статті – розкрити організаційно-процесуальні та результативні аспекти експериментального дослідження, здійснюваного українськими вченими в 1975-1982 рр., метою якого стала перевірка доцільності й ефективності функціонування класів вирівнювання як форми подолання та попередження шкільної неуспішності учнів початкових класів.

Виклад основного матеріалу... Структурно-змістові трансформації в початковій освіті, що відбувалися на початку 70-х рр. ХХ ст. (скорочення її тривалості до трьох років, оновлення змісту початкової освіти) зумовили прискорення темпу навчання, посилення його розвивального характеру, підвищення теоретичного рівня викладання тощо. Це, з одного боку, створило сприятливі умови для розвитку більш здібних учнів, а з іншого – збільшило кількість школярів, які мали проблеми в навчанні та потребували систематичної додаткової допомоги вчителя. Відтак посилення диференціації молодших школярів у навчальному процесі актуалізувало пошук оптимальних форм навчання, насамперед невстигаючих учнів. Оскільки в умовах звичайних класів надто складно було організувати індивідуальну роботу з цією категорією школярів, пропонувалося здійснювати їх навчання у спеціально створених класах, що дістали назву – класи індивідуалізованого навчання, або, як їх найчастіше називали, – класи вирівнювання. Назва останніх відображала основне завдання, що ставилося перед ними – «вирівняти... освітні можливості слабких учнів, створити для них найсприятливіші умови» навчання, виховання та розвитку [2, с.5].

Зазначимо, що вперше класи вирівнювання в Радянському Союзі відкрилися в Естонській РСР у 1969 р. та функціонували як експериментальні. До них зараховувалися учні V–VII класів, які мали проблеми в навчанні. Результати трирічного експерименту показали, що подолати прогалини у знаннях та не відстати від програмних вимог вдалося лише 50% школярів. Відтак естонські дослідники дійшли до висновку, що підвищити ці показники можна за умови, коли корекційна робота з невстигаючими учнями розпочинатиметься ще в початкових класах [3].

Ураховуючи результати досліджень естонських колег, а також з метою посилення уваги до роботи із невстигаючими та педагогічно занедбаними учнями початкових класів, для ліквідації прогалин у їхніх знаннях, подолання відставання і другорічництва, у липні 1975 р. колегія Міністерства освіти УРСР прийняла рішення про організацію експериментальних класів вирівнювання знань у восьми школах Донецької області. Експериментальна перевірка доцільності функціонування цієї форми навчання розпочалася з 1975/76 навчального року в середніх школах № 7, 32, 89 м. Донецька, № 1, 4, 23, 25 м. Жданова та восьмирічній школі № 29 м.Горлівки [10, с.25].

Наукове керівництво експериментом здійснювала група наукових співробітників науково-дослідних інститутів педагогіки та психології УРСР: М.В.Богданович, Ю.З.Гільбух, І.С.Дьоміна, А.П.Коваль, В.В.Кумарін, Г.Ф.Кумаріна (науковий керівник), Н.Ф.Скрипченко та ін. До складу групи увійшли фахівці з дидактики, виховання, окремих методик, психології, фізіології, логопедії [6, с.44, 47]. Окрім того, активну участь в організації та проведенні експерименту взяли працівники Донецького обласного відділу народної освіти та методисти кабінету початкового навчання Донецького обласного інститут удосконалення вчителів [10, с.25; 13, с.50]. Це уможливило комплексне, системне та різнобічне вивчення ефективності нової форми навчання в подоланні відставання та неуспішності молодших школярів.

На початковому етапі експерименту класи вирівнювання формувалися з учнів-другокласників, які внаслідок тимчасової затримки в розвитку, педагогічної занедбаності, ослабленого фізичного здоров'я та інших причин відстали в навчанні з основних предметів (до основних предметів у окреслений період відносили українську й російську мови та математику – Т.Г.). Попередньо вони обстежувалися обласною медико-педагогічною комісією та переводилися до класів вирівнювання за згодою батьків. Діти із значними відхиленнями у психофізичному розвитку направлялися до спеціальних навчальних закладів [6, с.45].

Проаналізувавши відомості про учнів, зарахованих до експериментальних класів вирівнювання (характеристики, складені попередніми вчителями; дані, отримані в ході обстеження учнів; результати безпосередніх спостережень за ними в процесі навчальної діяльності, лабораторного вивчення окремих сторін їхнього психічного розвитку), дослідники виявили у них низку таких особливостей:

- яскраво виражене негативне ставлення до навчання, до школи взагалі (небажання ходити до школи, виконувати вимоги вчителя, дотримуватися встановлених шкільних правил; пасивність під час уроку та при виконанні домашніх завдань; порушення дисципліни);
- невпевненість у своїх силах (несміливість, скутість, хвороблива сором'язливість, упертість, небажання відповідати);
- підвищена втомлюваність, низька працездатність (стійкість уваги лише протягом перших 15-20 хвилин уроку; зниження працездатності до критичного рівня наприкінці третього уроку; різкий спад працездатності в кінці тижня та чверті);
- низька навчальність, нерозвиненість пізнавальних інтересів [6, с.45].

Окрім того, у більшості учнів спостерігалось уповільнене сприймання, поверхове інертне мислення, слабка пам'ять, нерозвинена мова, що значно ускладнювало їхнє навчання. Окреслені особливості цієї категорії молодших школярів стали «відправним пунктом» у визначенні організаційних і психолого-педагогічних умов їх навчання, виховання та розвитку, а також завдань дослідження [6, с.46].

Спинимось на їх розгляді. Так, задля можливості здійснення індивідуалізованого навчання невстигаючих учнів наповнюваність експериментальних класів вирівнювання, у порівнянні зі звичайними, зменшувалася вдвічі та становила від 16 до 20 осіб. Їх склад міг бути рухомий. У випадках, коли учень долав відставання, він достроково переводився до звичайного класу, а на його місце міг бути зарахований інший невстигаючий учень. До роботи зі школярами з проблемами в навчанні залучалися кваліфіковані досвідчені вчителі, які пройшли відповідну попередню підготовку. При кожному класі вирівнювання відкривалася група подовженого дня. Найчастіше вихователями у них працювали класоводи, що розширювало можливості останніх своєчасно надавати індивідуальну допомогу учням [4, с.32].

Навчання в експериментальних класах вирівнювання здійснювалося за діючими навчальними планами і програмами для початкових класів загальноосвітніх шкіл, що уможливлювало здобуття початкової освіти невстигаючими учням одночасно з їхніми однолітками зі звичайних класів. У межах програми вчителю дозволялося маневрувати навчальним часом. Завдяки цьому він міг приділяти більше уваги вивченню складних тем з мови, читання, математики.

З огляду на підвищену втомлюваність школярів уроки планувалися так, щоб найефективніше використовувати період їхньої активної уваги. Зокрема засвоєння нового матеріалу здійснювалося на початку уроку, а перевірка навчальних досягнень учнів не виділялася як окремий етап навчання (відбувалася побіжно в процесі навчання і під час занять у групі подовженого дня). Основні дидактичні завдання (засвоєння навчального матеріалу, його усвідомлення, закріплення та застосування), як правило, розв'язувалися в урочний час. Додаткові заняття, що широко практикувалися під час індивідуальної роботи з невстигаючими учнями в звичайних класах, у експериментальних класах вирівнювання не проводилися. Адже така форма роботи призводила до збільшення навчального навантаження учнів, внаслідок чого в них виникала розумова втома, погіршувалося здоров'я, розвивався шкільний негативізм тощо. Уповільнений темп засвоєння знань, характерний для невстигаючих учнів, таким чином, «компенсувався не екстенсивним

шляхом – за рахунок збільшення навчального часу, а інтенсивним – за рахунок підсилення навчальної функції кожної одиниці навчального часу, й передусім усього часу уроку» [2, с.23]. Цьому, зокрема, сприяли зошити з друкованою основою (на уроках математики), перфокарти (на уроках мови) [6, с.46].

Наголосимо, що одним зі шляхів у розв'язанні проблем, характерних для невстигаючих учнів, була зміна підходів до оцінювання їхніх знань, умінь і навичок. Так, в оцінних судженнях учителя фіксувалися не помилки школяра, а його досягнення у навчальній діяльності. Педагоги намагалися підкреслити кожний, навіть незначний успіх учня [6, с.47]. Отже, оцінка перетворилася із «карального інструменту» в засіб мотивації та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності школярів.

Позитивно оцінюємо, що в експериментальних класах вирівнювання відбувалося культивування спокійної доброзичливої атмосфери; зацікавлене ставлення вчителя до результатів навчальної діяльності учнів; прагнення виявити у кожного з них нерозкриті здібності, визначити позитивні риси особистості та опертися на них у навчально-виховному процесі; створити ситуацію успіху для кожної дитини. Як бачимо, у класах вирівнювання забезпечувалися умови для розвитку позитивної мотивації учіння, для активізації пізнавальних інтересів учнів тощо. Розглядаємо такі зміни як крок до гуманізації та дитиноцентрованості навчально-виховного процесу.

Підкреслимо, що в ході експерименту було встановлено, що важливим фактором ефективності роботи класів вирівнювання є відносно однорідний склад учнів. Це уможливило організувати навчальний процес, зокрема фронтальну роботу на уроці, з урахуванням темпу засвоєння знань, характерного для даної групи учнів; здійснювати диференційований та індивідуальний підхід при поясненні нового матеріалу, в процесі актуалізації засвоєних знань, при ліквідації виявлених прогалин, повторенні і закріпленні навчального матеріалу; реалізовувати розвивальну функцію навчання. Окрім того, відносно однаковий рівень навчальних можливостей учнів став для них своєрідним психологічним захистом від невпевненості та приниження [6, с.46].

Як зазначалося вище, на початку експерименту класи вирівнювання комплектувалися з невстигаючих учнів других класів. Відтак учителям доводилося паралельно з вивченням програми відповідного класу ліквідувати прогалини в знаннях учнів за попередній період; вдаватися до їх перенавчання і перевиховання; відновлювати бажання навчатися, ходити до школи тощо. Тому вже на першому році експерименту дослідники дійшли до висновку про нераціональність такого підходу. Пріоритетним завданням діяльності класів вирівнювання, на їхню думку, мало бути не подолання неспішності, а попередження цього негативного явища. На науково-практичній конференції, що відбулася в Донецьку у червні 1976 р., через рік після початку експерименту, визнано доцільним відкривати класи вирівнювання з першого року навчання [5, с.70–71]. Відтак з 1976/77 навчального року експериментальні класи вирівнювання комплектувалися з дітей, які на момент вступу до школи виявилися не підготовленими до систематичного навчання в звичайних класах, а також із учнів I-II класів, які не встигали з двох і більше предметів. Об'єднання від початку вступу до школи дітей із заниженою здатністю навчатися в окремі класи дозволяло запобігати неспішності, звільняло їх «від моральних травм,... від переживань, пов'язаних з усвідомленням своїх нижчих, порівнюючи з однолітками, пізнавальних можливостей, що є початковим пунктом незадоволення собою, школою, навчанням» [6, с.50]. За такого підходу полегшувалася і робота вчителів.

Зібраний у ході чотирирічного експерименту фактичний матеріал (дані контрольних робіт, результати психологічних зрізів, щоденники спостережень, матеріали анкетування батьків, протоколи бесід з учителями та учнями, безпосереднє спостереження за школярами) дозволив науковцям зробити висновок про ефективність нової форми навчання. Так, 82% молодших школярів, які навчалися у класах вирівнювання, наприкінці III класу перейшли у категорію «встигаючих». Дослідження також показало, що більшість учнів може засвоювати програму початкової школи у встановлений трирічний термін навчання [5, с.70].

Результати першого етапу експерименту (1975–1979 рр.) були позитивно оцінені колегією Міністерства освіти УРСР (13 квітня 1979 р.). Визнано за доцільне продовжити дослідження, розширивши мережу класів вирівнювання у Донецькій області, а також відкривши їх в обласних центрах УРСР [12, с.3]. З 1979/80 навчального року їх діяльність регламентувалася Положенням про експериментальні класи вирівнювання знань середньої загальноосвітньої школи Української РСР (14 серпня 1979 р.). У документі окреслювалися питання комплектування класів вирівнювання та організації навчально-виховного процесу в них. Позитивно оцінюємо, що їх основним завданням визначено не лише подолання, а й попередження неспішності молодших школярів. Акцентуємо і на тому, що особливістю навчальної роботи в класах вирівнювання була визнана всебічна індивідуалізація [8, с.27].

У ході другого етапу експерименту (1979–1982 рр.) було підтверджено, що важливими умовами успішної роботи експериментальних класів вирівнювання є відносна однорідність складу учнів, можливість маневрувати навчальним часом, здійснення навчально-виховного процесу вчителями високої кваліфікації, зменшення наповнюваності класів. При чому наголошувалося, що досягти високої результативності можна лише при одночасному, а не почерговому, ізольованому їх дотриманні [1, с.20–22]. Наголосимо, що організація класів вирівнювання, як з'ясувалося у ході експерименту, створила сприятливі умови для роботи звичайних класів. Оскільки останні не мали у своєму складі невстигаючих учнів, учителі отримали можливість зосередити свою увагу на підвищенні ефективності навчання і виховання інших учнів. Як бачимо, з'явилася реальна можливість підвищити ефективність навчальної та виховної роботи в масштабах усієї початкової школи, інтенсифікувати процес навчання у звичайних класах.

Водночас у ході експерименту так і не були розв'язані питання щодо методики відбору дітей до класів вирівнювання, ефективної підготовки вчителів, науково-методичного забезпечення, доцільності переходу учнів класів вирівнювання у звичайні класи в середній школі та ін. Окрім того, розширення масштабів дослідження (у 1982/83 навчальному році функціонувало 118 експериментальних класів вирівнювання, де навчалася 2050 учнів [11, с.17]) актуалізувало питання забезпечення класів вирівнювання висококваліфікованими вчителями, логопедами; створення належного матеріально-технічного оснащення навчально-виховного процесу тощо [1, с.25].

Загальні результати багаторічного дослідження остаточно підтвердили, що експеримент у класах вирівнювання, розпочатий в школах Донецької області, а пізніше поширений в усіх областях УРСР, повністю виправдав себе. Отримані дані переконливо довели, що при загальноосвітніх школах доцільно за потреби створювати класи вирівнювання як ефективну форму індивідуалізації навчання, подолання й попередження відставання в навчанні та розвитку учнів I–III класів [1, с.26].

З 1983 р. результати експерименту запроваджувалися у масову практику. Класи вирівнювання відкривалися у багатьох школах УРСР. Їх діяльність визначалася новим Положенням про класи вирівнювання при загальноосвітніх школах Української РСР (9 вересня 1983 р.), що уточнювало попередній документ у питаннях комплектування класів, організації виховного процесу, керівництві роботою класів вирівнювання [9].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Таким чином, структурно-змістові трансформації у початковій освіті на початку 70-х рр. XX ст. спричинили зростання чисельності невстигаючих учнів, а відтак здійснення експериментального дослідження, метою якого стала перевірка доцільності й ефективності функціонування класів вирівнювання як форми попередження та подолання шкільної неуспішності молодших школярів. У ході тривалого дослідження, здійснюваного науковими співробітниками науково-дослідних інститутів педагогіки та психології УРСР в 1975–1982 рр., було з'ясовано, що подолати відставання у знаннях і розвитку учнів дозволяли особливі організаційні та психолого-педагогічні умови, а саме: зменшення наповнюваності класів, відносно однорідний склад учнів, функціонування при класах груп подовженого дня, уповільнений темп навчання, адаптація структури уроку до пізнавальних можливостей учнів, відсутність додаткових занять, оцінювання лише досягнень школярів, залучення до викладання висококваліфікованих, спеціально підготовлених учителів, культивування спокійної доброзичливої атмосфери тощо. Результати експериментального дослідження засвідчили високу ефективність нової форми навчання у попередженні й подоланні відставання та неуспішності молодших школярів і були упроваджені в масову шкільну практику.

Перспективи наукових пошуків убачаємо у вивченні та аналізі інших експериментальних досліджень у початковій освіті, здійснюваних українськими вченими у другій половині 70-х – на початку 80-х рр. XX ст., про що йтиметься у наших подальших публікаціях.

Список використаних джерел і літератури:

1. Доповідна записка про підсумки експериментальної роботи в класах вирівнювання в 1982/83 навчальному році // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1983. – № 22. – С. 19–26.
2. Классы выравнивания, педагогические особенности, вопросы организации и комплектования : метод. реком. / [Г. Ф. Кумарина] ; Министерство просвещения УССР, НИИ педагогики УССР. – К., 1980. – 86 с.
3. Классы выравнивания. Результаты и анализ экспериментальных исследований / под ред. Л. С. Маслова. – Таллин, 1973. – 159 с.
4. Кумарина Г. Ф. Эффект индивидуализации / Г. Ф. Кумарина, В. П. Кравець // Початкова школа. – 1979. – № 8. – С. 30–37.
5. Кумарина Г. Ф. Организация учебного процесса / Г. Ф. Кумарина // Початкова школа. – 1980. – № 6. – С. 68–74.
6. Кумарина Г. Ф. Роль классов выравнивания в индивидуализации обучения / Г. Ф. Кумарина // Педагогіка : респ. наук.-метод. зб. / відп. ред. М. Д. Ярмаченко. – К. : Радянська школа, 1978. – Вип. 17 – С. 44–51.

7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>.
8. Положення про експериментальні класи вирівнювання знань середньої загальноосвітньої школи Української РСР // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1979. – № 20. – С. 26–28.
9. Положення про класи вирівнювання при загальноосвітніх школах Української РСР // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1983. – № 22. – С. 17–19.
10. Про організацію експериментальних класів вирівнювання знань у Донецькій області // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1975. – № 19. – С. 25–26.
11. Про підсумки експериментального навчання дітей у класах вирівнювання при загальноосвітніх школах у 1982/83 навчальному році // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1983. – № 22. – С. 17–19.
12. Про підсумки експериментальної роботи по навчанню слабовстигаючих учнів у класах вирівнювання знань // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – 1979. – № 10. – С. 3–4.
13. Юрченко І. Класы выравнивания в школах Украины / И. Юрченко, Ю. Гильбух // Народное образование. – 1987. – № 6. – С. 50–55.

References:

1. Dopovidna zapyska pro pidsumky eksperymentalnoi roboty v klasakh vyrivnyuvannya v 1982/83 navchalnomu rotsi, *Zbirnyk nakaziv ta instruktsiy Ministerstva osvity Ukrayinskoï RSR*, 1983, № 22, pp. 19–26.
2. *Klasy' vy'rvnivaniya, pedagogicheskie osobennosti, voprosy' organizacii i komplektovaniya: metod. rekomend. / pod red. G. F. Kumarinoi*, Kyiv, 1980, 86 p.
3. *Klasy' vy'rvnivaniya. Rezul'taty' i analiz e'ksperimental'ny'x issledovaniy / pod red. L. S. Maslova*, Tallin, 1973, 159 p.
4. Kumarina H. F., Kravets V. P. Efekt individualizatsii, *Pochatkova shkola*, 1979, № 8, pp. 30–37.
5. Kumarina H. F. Orhanizatsiia navchalnogo protsesu, *Pochatkova shkola*, 1980, № 6, pp. 68–74.
6. Kumarina H. F. Rol klasiv vyrivniuvannya v individualizatsii navchannya, *Pedahohika*, Kyiv, Rad. shkola, 1978, pp. 44–51.
7. *Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 rr.* [Electronic resource], mode of access : <http://osvita.ua/legislation/other/36322/>.
8. Polozhennia pro eksperymentalni klasy vyrivniuvannya znan serednoi zahalnoosvitnoi shkoly Ukrainiskoi RSR, *Zbirnyk nakaziv ta instruktsii Ministerstva osvity Ukrayinskoï RSR*, 1979, № 20, pp. 26–28.
9. Polozhennia pro klasy vyrivniuvannya pry zahalnoosvitnikh shkolakh Ukrainiskoi RSR, *Zbirnyk nakaziv ta instruktsii Ministerstva osvity Ukrayinskoï RSR*, 1983, № 22, pp. 17–19.
10. Pro organizatsiiu eksperymentalnykh klasiv vyrivniuvannya znan u Donetskii oblasti, *Zbirnyk nakaziv ta instruktsii Ministerstva osvity Ukrayinskoï RSR*, 1975, № 19, pp. 25–26.
11. Pro pidsumky eksperymentalnoho navchannya ditei u klasakh vyrivniuvannya pry zahalnoosvitnikh shkolakh u 1982/83 navchalnomu roci, *Zbirnyk nakaziv ta instruktsii Ministerstva osvity Ukrayinskoï RSR*, 1983, № 22, pp. 17–19.
12. Pro pidsumky eksperymentalnoi roboty po navchanniu slabovstyhaiuchykh uchniv u klasakh vyrivniuvannya znan, *Zbirnyk nakaziv ta instruktsii Ministerstva osvity Ukrayinskoï RSR*, 1979, № 10, pp. 3–4.
13. Yurchenko I., Gil'box Yu. Klasy' vy'rvnivaniya v shkolax Ukrainy', *Narodnoe obrazovanie*, 1987, № 6, pp. 50–55.

Summary

Tetiana Havrylenko

Ukrainian Scholars' Pilot Research in Primary Education: Leveling Classes (1975–1982)

The article deals with one of the pilot researches carried out by Ukrainian scholars in primary education in the second half of the 70-s – the first half of the 80-s of the 20th century. The author focuses on the organizational aspects and results of the experiment, the purpose of which was to check the reasonability and effectiveness of leveling classes as a form which makes it possible to cope with junior pupils' poor progress. It is shown that research assistants of Pedagogics and Psychology Research Institute of the Ukrainian SSR (M.V.Bohdanovych, Y.Z.Hilbukh, A.P.Koval, H.F.Kumarina, N.F.Skrypchenko etc.) played an important role in planning, organization and realization of this research. It was found out that during the first stage of the experiment (1975–1979) carried out in schools of the Donetsk region scholars defined the following optimal conditions for pupils lagging behind in leveling classes: the number of pupils, functioning of extended-day groups within classes, slow pace of training, adaptation of lesson structure to pupils' cognition, mastering material mainly during lessons, absence of additional classes, assessment of pupils' achievements only, creating a relaxed and friendly atmosphere in the process of training and education etc. It is established that during the second stage of the experiment (1979–1982) carried out in schools in all regional centers of the Ukrainian SSR the following factors which positively influenced the training, education and development of pupils in leveling classes were determined: the relative homogeneity of pupils, the ability to operate time, mobilization of highly skilled and trained teachers etc. It is manifested that the results of the long-term pilot research have shown high efficiency of a new form of training concerning coping with educational problems and preventing poor progress of junior pupils. That is why they became widespread in the sphere of school practice of the Ukrainian SSR starting from 1983.

Key words: primary education, experimental research, Ukrainian scientists, leveling classes, underachieving students, individualization of learning.

Дата надходження статті: «11» березня 2015 р.

Стаття прийнята до друку: «08» квітня 2015 р.